

TYÖKALUT

KUUMA-kuntien ja sosiaali- ja terveystyöjärjestöjen
kumppanuudelle 2015

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT	3
1. TARKOITUS	4
KUUMA-seudun tahtotila vuonna 2015	5
Hyvinvoinnin määrittelyminen.....	5
2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	7
KUUMA-seudun ominaispiirteet	7
KUUMA-seudulla toimivat sosiaali- ja terveysalan järjestöt.....	9
3. KUNTIEN JA SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖ	12
Nykytilanne.....	12
Tavoitteet vuoteen 2015.....	14
Toimenpiteet.....	14
Esimerkkejä KUUMA-kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöstä.....	16
4. SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖJEN KESKINÄINEN YHTEISTYÖ	18
Nykytilanne.....	18
Tavoitteet vuoteen 2015.....	18
Toimenpiteet.....	18
Esimerkkejä järjestöjen ja sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä.....	20
5. KUNTIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ	21
Nykytilanne.....	21
Tavoitteet vuoteen 2015.....	21
Toimenpiteet.....	21
6. TOIMEENPANO JA SEURANTA	23
LÄHTEET	24
LIITE 1. NÄIN TYÖKALUT SYNTYIVÄT.....	26
LIITE 2. TYÖSKENTELYKIERROKSEN OSALLISTUJATAHOT.....	28
LIITE 3. KUUMA-KUNTIEN STRATEGIOISTA.....	29
LIITE 4. TEKSTIEHDOTUS KUNNAN AVUSTUSSIVUSTOLLE.....	30
LIITE 5. YHTEISTOIMINTASOPIMUKSEN MALLI.....	31
LIITE 6. EHDOTUS SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMEN AVUSTUSTEN MYÖNTÄMISPERUSTEISTA	32

Teksti: Outi Mustonen

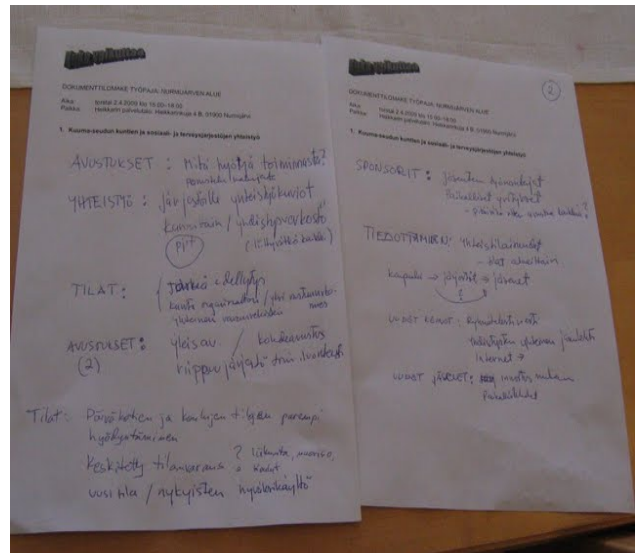
Kuvat: KUUMA-seutukartta: Krista Jännäri, Mainospalvelu Kristasta Oy
Matti Leskinen ja Tanja Väisänen

Taitto: Auli Hackman

ALKUSANAT

Työkalut KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen kumppanuudelle on laadittu monella tasolla: työryhmän toiminnan, kuntien ja yhdistysten edustajille lähetettyjen kyselyiden sekä ns. työskentelykierroksen pohjalta (ks. tarkemmin liitteet 1–2). Vuoden aikana lukuisat ihmiset ovat käyneet hyviä keskusteluja, suunnitelleet, esittäneet ehdotuksiaan, olleet eri mieltä, tehneet korjauksia, punninneet vaihtoehtoja, kuunnelleet monenlaisia näkemyksiä. Jokainen valmisteluvaihe on ollut yhtä oleellinen eikä ainoastaan lopputulos. Nimittäin vuoropuhelun myötä on saatu tietää toisten toiminnasta ja panostuksesta. Samalla on työskennelty yhteisen päämäärän eteen.

Vaikka yhteistyön aikaan saaminen on toisinaan vaikuttanut kulkevan paikoillaan, yksittäiset yhdessä tehdyt teot ovat edistäneet eteenpäin menoa. On edetty askel kerrallaan, mikä kannattaa jatkossakin ottaa lähtökohdaksi. Jos kumppanuudelle asetetaan liian laaja-alaiset tavoitteet, voi osapuolista olla vaikeata hahmottaa, mitä oikeastaan yhteisesti tulisi saavuttaa. Kun yhteistyön muodot luodaan toteuttamiskelpoiselta pohjalta, on silloin sitoutuminen helpompaa. On tärkeää muistaa, että tuloksia syntyy vain yhteisen tahtotilan avulla, mitä KUUMA-alueelta onneksi löytyy.

Asiaa valmistellut työryhmä kiittää kaikkia valmistelussa tavalla tai toisella mukana olleita henkilöitä. Osallistumisenne on mahdollistanut sen, että nyt on käytettävissä työkalut KUUMA-kunnissa tapahtuvalle kumppanuudelle.

1. TARKOITUS

Nämä työkalut saivat lähtönsä siitä, että Kuka vaikuttaa – Kumppanuudesta hyvinvointia Keski-Uudellamaalla 2008–2009 -hankkeen yhdeksi tavoitteeksi asetettiin järjestöstrategian luominen KUUMA-kuntien ja alueen sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyölle. Matkan varrella on luovuttu järjestöstrategia-sanasta. Sen sijaan on päädytty käsitteisiin työkalut kumppanuudelle ja kumppanuustyökalut, joilla korostetaan yhteistyön käytännönläheistä puolta. Lopullisena päämääränä on nivoa yhdistysten asiantuntemus osaksi kuntien toimintaa ja kehittämistyötä. Yhdistyksillä on jäsentensä kautta monenlaista tietoa ihmisten tarpeista, joista kunnissa ei välttämättä tiedetä riittävästi. Kun kunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa otetaan käyttöön järjestöjen osaaminen, kansalaisnäkökulmasta tulee näkyvä osa kuntatoimintaa.

Koska kuntia ja sosiaali- ja terveysjärjestöjä yhdistää sama tavoite vahvistaa kuntalaisten hyvinvointia, on tarpeellista, että nämä tahot toimivat yhteistyössä. Työkalut auttavat selkiyttämään, millaisissa asioissa KUUMA-alueen kunnat ja sosiaali- ja terveysalan yhdistykset voivat pohjautua yhdessä tekemiseen. Toiseksi linjataan sosiaali- ja terveysjärjestöjen välisiä kumppanuuden tapoja. Työkalujen kolmantena tehtävänä on luoda raamit seudun kuntien sosiaali- ja terveystoimen yhteistyölle. Kun eri osapuolet yhteisesti suunnittelevat ihmisten elinolosuhteiden parantamista heidän näkökulmastaan, johtaa toiminta parhaimmillaan KUUMA-kunnissa voimavarojen jakamiseen ja yhteisvastuullisuuteen.

Työkalutuotosta ei ole tarkoitettu tarkaksi sääntökirjaksi. Sen sijaan se on luotu työvälineeksi, jota KUUMA-kuntien viranomaiset, päättäjät, yhdistystoimijat ja itse kuntalaiset voivat käyttää ja soveltaa lähtökohtiensa pohjalta. Kuntatoimijoille työkalut on yksi apukeino toteuttaa käytännössä kuntien omia strategioita. Järjestöt ja kuntalaiset puolestaan pystyvät työkalujen avulla painottamaan, että sopivia osallistumistapoja kehitetään alueella. Tämä edellyttää sellaista toimintakulttuuria, jossa KUUMA-seudulla asuvat pääsevät vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin. Silloin palvelut, neuvonta, tuki, tiedotus yms. tulee tuoda jokaisen kansalaisen ulottuville. Vaikka työkaluissa keskitytään sosiaali- ja terveystoimeen, annetaan siinä joitakin toimenpiteitä, jotka koskettavat useampia toimialoja.

Kumppanuustyökalut muuttuvat varmasti ajan kuluessa. Esitetyt toimenpiteet pohjautuvat valmisteluprosessille. Siten kaikkea ei ole millään pystytty huomioimaan teoksessa, jolloin moni asia jää vaille ratkaisua. On toivottavaa, että kunnat ja järjestöt sitoutuvat pidemmällä tähtäimellä yhdessä puuttumaan ihmisten pahoinvointiin, syrjäytyneiden tilanteeseen, tukiverkoston ulkopuolelle jääneisiin ryhmiin sekä erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin. Jatkossa yhteistyö voidaan laajentaa kattamaan sosiaali- ja terveysalan ohella esimerkiksi kylä-, asukas-, liikunta- ja kulttuuriyhdistyksiin, jotka toteuttavat hyvinvointia edistävää toimintaa.

On hyvää muistaa järjestötoiminnan moninaisuus siinä, etteivät kaikki yhdistykset näe jostain syystä tarvetta tehdä yhteistyötä kuntien ja valtion kanssa. Siksi järjestöjen itsenäisyyttä ja riippumattomuutta on syytä kunnioittaa. Toisaalta yhdistykset nostavat esiin uusia asioita, synnyttävät keskustelua sekä toimivat vastapainona julkiselle sektorille. Tällainen vaikuttaminen on osa yhdistys- ja kansalaistoimintaa, mikä kuuluu paikallisdemokratiaan. (Jyväskylän kaupungin yhteistyö 2007, 25.)

Ensimmäisessä luvussa käsitellään vielä KUUMA-seudun visiota eli tulevaisuuden tahtotilaa kumppanuudelle sekä määritellään hyvinvointi. Toisen luvun sisältönä on kuvata aluetta nimeltä KUUMA ja siellä toimivia sosiaali- ja terveysjärjestöjä. Luvut kolme–viisi ovat

tuotoksen tärkeimmät: niissä muotoillaan kuntien ja sosiaali- ja terveysalan yhdistysten, järjestöjen välinen sekä kuntien keskinäinen yhteistyö. Tällöin kerrotaan yhteistyön nykytilanteesta, tavoitteista ja toimenpide-ehdotuksista. Viimeisessä *kuudennessa* luvussa painotetaan sitä, miten työkalujen toteuttaminen ja seuranta suositellaan tehtäväksi.

KUUMA-seudun tahtotila vuonna 2015

Vuonna 2015 metropolin kupeessa sijaitsevalla KUUMA-seudulla ihmiset huolehtivat toisistaan ja kunnioittavat eri taustoista lähtöisin olevia.

Pääkaupunkiseudun kyljessä oleva KUUMA-alue on vuonna 2015 paikka, jossa välitetään toisista ihmisistä. Henkilöitä kohdellaan koko elinkaaren ajan oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti riippumatta siitä, millaisista taustoista he tulevat. Eri-ikäisten kuntalaisten tarpeet ovat osa asioiden toteutusta. Lisäksi ihmiset otetaan mukaan päättämään KUUMA-seudun kehittämisestä. Julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyö on välttämätöntä vision mahdollistumiseksi. Tällöin tarvitaan mm. toimivia sosiaali- ja terveyspalveluita, hyvinvointia vahvistavia toimintoja sekä rinnalla kulkemista.

KUUMA-kunnat ovat laatineet kuntastrategiat, joista kaikista löytyy yhteisöllisyyden näkökulma. Enemmistössä korostuu myös kuntalaisten hyvinvoinnin tärkeys. Sekä kuntien strategioissa että työkaluissa painotetaan samaa sanomaa: yhteistyöllä voidaan vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin. Liitteessä 3 kuvataan tarkemmin jokaisen kuuden kunnan tahtotilaa tulevaisuudelle. Samalla havainnollistetaan yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin merkityksiä.

Kumppanuustyökaluissa katsotaan vuoteen 2015. Muutokset eivät tapahdu hetkessä, siksi tarvitaan pidempi aikajänne. Eri yhteistyömuodoille laaditut tavoitteet toimivat KUUMA-seudun tahtotilan alakohtina. Tavoitteiden avulla selviää, mitä yhteistyöllä tulisi saada aikaan. Kumppanuuden rinnalla käytetään käsitteitä yhteistyö ja yhteistoiminta valaisemaan sitä, että lähtökohtana on yhteinen päämäärä ja että yhdessä tehdään jotain tuon päämäärän toteutumiseksi. Yhteistyö määrittyy työkaluissa sellaisena toimintana, johon osapuolet sitoutuvat joko suullisesti tai kirjallisella sopimuksella.

Hyvinvoinnin määritteleminen

Hyvinvointiin viitataan useissa yhteyksissä, mutta toisinaan ei tuoda mitenkään esiin, mitä sillä tarkoitetaan. Hyvinvointi on käsitteenä ja ilmiönä varsin moniulotteinen, mutta se ei ole tyhjentävästi määriteltävissä (Siltaniemi, Eronen, Perälähti & Londén 2005, 8). Tutkimuksissa hyvinvoinnin määrittely on ollut pitkälti resurssi- tai tarvelähtöistä. Resurssipohjainen näkökulma keskittyy yksilöiden käytettävissä oleviin resursseihin, joiden avulla he pystyvät ohjaamaan elämäänsä. Toisin sanoen on kyse siitä, mitä osatekijöitä ihmisillä on hyvinvointinsa toteutumista varten. Tarvelähtöisesti hyvinvointi määrittyy perustarpeiden tyydyttymiseksi. Siitä, mitkä nämä perustarpeet ovat, ei ole hyvinvointitutkijoiden keskuudessa yksimielisyyttä. (Mt., 8; myös Allardt 1985, 212–213.)

Työkaluissa hyvinvointi perustuu neljälle ulottuvuudelle: 1) elintaso, 2) elämän laatu, 3) tyytyväisyys ja tyytymättömyys sekä 4) onnellisuus. Erik Allardt (1988, 215) on esittänyt edellä mainitun nelikentän, josta kaksi ensimmäistä tasoa kuvaavat objektiivisia mittareita, kun kaksi jälkimmäistä mittaavat subjektiivista hyvinvointia. *Hyvinvointi, palvelut ja elämän-*

laatu KUUMA-kunnissa -tutkimuksen (Siltaniemi ym. 2005, 9) lähtökohtana oli Allardtin jaottelu, seuraavasti sovellettuna:

TAULUKKO 1. Hyvinvointia mittaavat indikaattorit

	Objektiiviset mittarit	Subjektiviiset mittarit
Aineelliset	1. Elintaso Ulkonaiset olosuhteet: - tulot, niiden riittävyys, velat ja velkaantuminen - työllisyys - terveys: sairaudet/vammat - eri elämäntilanteissa tarvittavien palveluiden saanti ja palveluiden olemassaolo	3. Tyytyväisyys ja tyytymättömyys Asennoituminen omiin ulkonaisiin olosuhteisiin: - terveys - asuminen - taloudellinen tilanne - työllisyys - asuinympäristö: turvallisuus, viihtyisyys, liikenneyhteydet - vapaa-ajanviettomahdollisuudet - hyvinvointipalvelujen vastaaminen tarpeisiin
Ei-aineelliset	2. Elämän laatu Ihmisten suhde toisiinsa, yhteiskuntaan ja ympäristöön: - sosiaaliset suhteet - osallistuminen - vaikutusmahdollisuudet - asuinympäristö - sosiaaliset ongelmat: päihteet, rikollisuus - mielenterveys, stressi ja henkinen tasapaino	4. Onnellisuus Kokemus omasta elämästä

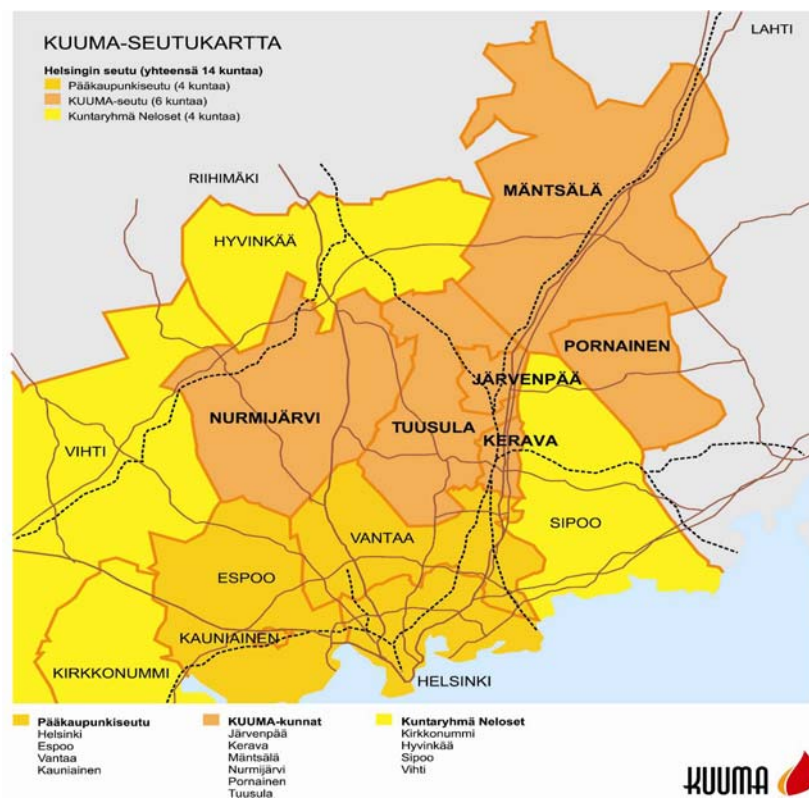
KUUMA:n hyvinvointianalysissä (Siltaniemi ym. 2005, 10) elämänlaatu ymmärretään Allardtin typologiaa laajempaa käsitteenä, jolloin yksilöiden havainnot ja arviot on liitetty objektiivisiin elinoloihin. Hyvinvointi määritellään työkaluissa oheisen neliluokittelun mukaisesti. Jatkossa hyvinvoinnin edistymistä KUUMA-seudulla voidaan seurata ja arvioida tältä pohjalta. Osasta ensimmäisen ja toisen indikaattorin sisällöistä löytyy ajankohtaista tietoa esimerkiksi SOTKANetin avulla. Muuten alueen hyvinvoinnin tilan kartoittaminen vaatii vuoden 2005 tutkimuksen toistamista tai muunlaisen selvityksen tekemistä. Vaihtoehtoisesti voidaan luoda sellainen järjestelmä, jolla seurataan ihmisten hyvinvointia perusteellisemmin huomioimalla erityisesti kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet sekä tukiverkostot.

2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

KUUMA-seudun ominaispiirteet

KUUMA-seutu sijaitsee Etelä-Suomen läänissä ja siihen kuuluu kuusi Keski-Uudenmaan kuntaa: Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen sekä Tuusula. Mäntsälä on pinta-alaltaan suurin kunta ja Kerava pienin. Järvenpään ja Keravan kaupungeissa asukastiheys on korkeampi kuin muissa seudun kunnissa. Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen sekä Tuusula ovat väljästi rakennettuja maaseutumaisia kuntia, joissa asutus on keskittynyt taajamiin, kyläkeskuksiin ja haja-asutusalueille. Järvenpään, Keravan, Mäntsälän ja Tuusulan Jokelan kautta kulkee julkisen liikenteen raideyhteys. Alueen tieverkoston perusta muodostuu moottoriteistä Helsingistä Tampereelle ja Lahteen sekä Hanko-Porvoon kehäyhteyksistä.

KUVA 1. KUUMA-ALUE

Vuonna 2008 alueella asui yhteensä yli 171 000 ihmistä. Asukasluvultaan suurimpia kuntia ovat Järvenpää, Kerava, Nurmijärvi ja Tuusula. Kaikissa KUUMA-kunnissa asukasmäärät ovat kasvaneet jo pidemmän aikaa, mikä selittyy muuttovoittoisuudella ja väestön luonnollisella kasvulla. Tilastokeskuksen väestöennusteiden mukaan kasvu jatkuu tulevaisuudessakin ja vuonna 2020 asukkaita arvioidaan olevan jo melkein 200 000.

TAULUKKO 2. KUUMA-kuntien väestö vuosina 2008, 2015 ja 2020

Kunta	Vuonna 2008	Vuonna 2015	Vuonna 2020
Järvenpää	38 288	40 328	41 870
Kerava	33 546	37 224	39 567
Mäntsälä	19 432	22 117	23 846
Nurmijärvi	39 018	42 758	45 232
Pornainen	4 975	5 703	6 178
Tuusula	36 386	39 557	41 733
Yhteensä	171 645	187 687	198 426

Lähde: Tilastokeskus

Yli puolet alueen asukkaista oli 25–64-vuotiaita vuonna 2008. Alle 14-vuotiata oli viidesosa. Sen sijaan vähemmän oli yli 65-vuotiaita. Ennusteiden mukaan ikääntyviä tulee kuitenkin olemaan entistä enemmän KUUMA-seudulla tulevina vuosina, sillä 65 vuotta täyttäneiden määrän arvioidaan lähes kaksinkertaistuvan 12 vuodessa.

TAULUKKO 3. KUUMA-kuntien väestö ikäryhmittäin vuosina 2008 ja 2020

Ikäryhmä	Vuonna 2008	%-osuus	Vuonna 2020	%-osuus
0–14	36 063	21,0 %	39 574	19,9 %
15–24	20 047	11,7 %	20 594	10,4 %
25–44	47 043	27,4 %	51 080	25,7 %
45–64	49 119	28,6 %	51 575	26,0 %
65–74	11 783	6,9 %	21 332	10,8 %
75–	7 590	4,4 %	14 271	7,2 %
Yhteensä	171 645	100 %	198 426	100 %

Lähde: Tilastokeskus

Koko KUUMA-seudulle on tyypillistä työssäkäynti asuinkunnan ulkopuolella, erityisesti liikennöinti suuntautuu pääkaupunkiin. Alueella on toimivat kulkuyhteydet. Tosin joukkoliikenteessä on vielä kehittämistä, koska mm. poikittaisliikenne Keski-Uudenmaan kuntien välillä on vähäistä (esim. Siltaniemi ym. 2005, 35–44). Seudulle on ominaista osaava työvoima, aktiivinen väestö, laaja kouluverkosto, hieno kulttuurihistoriallinen ympäristö ja hyvät vapaa-ajanviettotavat. Neljä vuotta sitten enemmistö KUUMA-kuntien asukkaista piti asuinympäristöään viihtyisänä ja turvallisena sekä koki asumismukavuutensa hyvänä (mt., 65–71). Ihmisten yksinäisyys, väestön ikääntyminen, vaikutusmahdollisuuksien puutteellisuus yhteiskunnallisiin asioihin, paikoin vajavaiset palvelut, Jokelan koulusurmien vaikutukset yms. ovat alueen haasteita. Monikulttuurisuuskysymyksiinkin on tarpeellista paneutua, sillä ulkomaalaistaustaisten määrä lisääntyy vähitellen Keski-Uudenmaan kunnissa.

Vuonna 2003 hyväksytty KUUMA-kumppanuusohjelma on ollut pohjana kuuden Keski-Uudenmaan kunnan väliselle yhteistyölle. Kumppanuuden tavoitteena on vahvistaa alueen vetovoimaa, uudistaa kunnallisia palveluita sekä kehittää maankäyttöä, asumista ja liikennettä. KUUMA-yhteistyötä varten laaditaan vuosittain toimintasuunnitelma. Kukin kunta toimii vuorollaan puheenjohtajakuntana. Kunnan- ja kaupunginhallitusten *yhteiskokouksissa* käsitellään ajankohtaiset ja periaatteelliset kuntayhteistyön asiat. Lisäksi kokouksissa arvioidaan toimintasuunnitelman toteutusta. Kuntayhteistyön johtamisesta, kehittämisestä, sopimusten sekä päätösehdotusten teosta kunnanvaltuustoille vastaa *KUUMA-hallitus*,

johon kuuluvat kunnanvaltuustojen ja -hallitusten puheenjohtajat. *Komissio* puolestaan valmistelee asiat, esittelee, toimeenpanee päätökset ja seuraa niitä. Se myös päättää yhteistyöhankkeiden valmistelusta ja asettaa tarvittavat työryhmät. Komission jäseniä ovat KUUMA-kuntien kaupungin- ja kunnanjohtajat ja yhteistyöjohtaja. (www.kuuma.fi.)

KUUMA-seudulla toimivat sosiaali- ja terveysalan järjestöt

Kuten koko Suomessa toimii KUUMA-alueellakin lukuisia kansalaisjärjestöjä. Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysrekisterin mukaan seudulle on rekisteröity yhteensä 2519 yhdistystä. Osa näistä järjestöistä on kuitenkin lakannut toimimasta, joten paremman kuvan yhdistysten määrästä saa siitä, milloin niistä on viimeksi merkitty tiedot yhdistysrekisteriin¹. Vuosien 2005–2009² aikana rekisteritietojen muutoksia KUUMA-seudulla oli tehnyt noin 1000 yhdistystä. Uusia järjestöjä, joiden kotipaikka on jokin kuudesta Keski-Uudenmaan kunnasta, on rekisteröity lähes 60 vuonna 2009.

TAULUKKO 4. KUUMA-seudun yhdistysten määrä

Kotipaikkakunta	Kaikki yhdistykset	Muutoksia tehneet yhdistykset vuosina 2005–2009	Uudet yhdistykset vuonna 2009
Järvenpää	619	251	11
Kerava	475	190	10
Mäntsälä	310	147	8
Nurmijärvi	516	210	14
Pornainen	81	33	3
Tuusula	518	192	13
Yhteensä	2519	1023	59

Lähde: Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysrekisteri

Yhdistyskenttä on rakentunut maassamme moniportaisesti. Valtakunnalliset järjestöt toimivat koko Suomen alueella. Osa näistä on keskusjärjestöjä, osa ei ole. Monilla valtakunnallisilla järjestöillä on aluetoimintaa, jota tehdään yleensä eri alueilla. Maantieteellinen jaottelu on voitu muodostaa järjestön oman määrittelyn, läänijaon tai muun kriteerin perusteella. Toisinaan aluetyö hoidetaan piiritasolla niin, että piirijärjestöt ovat itsenäisiä toimijoita. Ns. paikallisyhdistyksillä viitataan tietyillä paikkakunnilla tai rajatulla seudulla vaikuttaviin yhdistyksiin, joista toiset ovat liittyneet keskus- tai piirijärjestöjen jäseniksi, mutta toiset eivät ole. Useimmiten valtakunnalliset järjestöt kuuluvat yhteisiin keskusjärjestöihin. Sosiaali- ja terveysalalla tällaisia yhteistyöorganisaatioita ovat mm. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry ja Terveysten edistämisen keskus ry. Kaikilla järjestöorganisaation tasoilla voi olla myös kansainvälistä yhteistyötä.

Missään KUUMA-kunnassa ei tiettävästi sijaitse yhdenkään sosiaali- ja terveysyhdistyksen valtakunnallista keskustoimistoa. Sen sijaan muutaman valtakunnallisen liiton alue- tai pii-

¹ Järjestön tulee ilmoittaa yhdistyksen sääntöjen, nimenkirjoittajien, puheenjohtajan tai muiden tietojen muutoksista Patentti- ja rekisterihallitukseen, jossa muutokset vahvistetaan.

² Vuoden 2009 luku kertoo 10.11.2009 mennessä muutoksia tehneiden yhdistysten määrän. Myös uusien järjestöjen osalta ajankohta on sama.

ritoimisto on seudulla. Kuka vaikuttaa -hankkeen kartoituksen pohjalta alueella toimii noin 140 sosiaali- ja terveysalan järjestöä³, joista osalla toiminta keskittyy yhden kunnan sisälle, osalla useamman kunnan laajuudelle, jopa koko Uudellemaalle. Yhdistysten tarkan lukumäärän laskeminen on vaikeaa, kun niiden toimialue voi olla kotipaikkakuntaa laajempi. Sosiaali- ja terveysjärjestöillä viitataan yhdistykseen, joiden pääasiallisena tarkoituksena on edistää jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai laajemman väestöosan fyysistä, psyykkistä ja/ tai sosiaalista hyvinvointia (Peltosalmi, Vuorinen & Särkelä 2008, 21).

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen asemaa, toimintaympäristöä ja kehityssuuntia selvitetään vuosittain Järjestöbarometrissa valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Vuoden 2008 Järjestöbarometrin mukaan 41 prosenttia paikallisyhdistyksistä suuntaa toimintansa omalle jäsenistölleen, 22 prosenttia alueen väestölle ja 37 prosenttia useammalle kohderyhmälle (Peltosalmi ym. 2008, 28). Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tehtäväkenttää voidaan kuvata useilla tavoilla. Sakari Möttönen ja Jorma Niemelä (2005, 67–78) ovat jaotelleet sosiaali- ja terveysjärjestöjen tehtäviä 2000-luvun Suomessa seuraavasti:

1. sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin lisääminen,
2. välittämisen ja jakamisen kanavien tarjoaminen,
3. identiteetin rakennusaineiden tarjoaminen,
4. osallisuuden väylien luominen,
5. äänettömien äänenä toimiminen,
6. toivon tuottaminen ja
7. innovaatiomooottoreina toimiminen.

Järjestötoiminta tarjoaa ihmisille osallistumisen, mukana olon ja sosiaalisen kanssakäymisen paikkoja (vrt. Yhteistä Hyvää 2007, 14). Sosiaali- ja terveysjärjestöillä tämä tarkoittaa erityisesti harrastus-, virkistys- ja vertaistoiminnan järjestämistä. Lisäksi yhdistykset ohjaavat, neuvovat, kouluttavat ja tiedottavat eri tahoja. Muita sosiaali- ja terveysalan yhdistysten tehtäviä on edunvalvonta-, vaikuttamis-, kehittämis- ja asiantuntijatoiminta. Osa yhdistyksistä tuottaa maksullisia sosiaali- ja terveyspalveluita. Ostaja on tyypillisimmin julkinen sektori, jonka oma osuus sosiaalipalveluiden tuottajana on viime vuosina pienentynyt ja yksityisten kasvanut (Peltosalmi ym. 2008, 79). Kun on kyse kunnan järjestämisvastuulla olevan palvelun ostamisesta, on menettelyssä noudatettava hankintalakia. Järjestöissä toimintojen toteutumisesta vastaavat vapaaehtoiset, palkattu henkilöstö tai/ ja palkka- ja työllistämistuetut ihmiset. Ulkopuolisia toimijoita voidaan käyttää vaikka koulutustilaisuuksien, keskusteluryhmien, kirjanpidon jne. hoitamisessa.

Yhdistysten *harrastus- ja virkistystoiminta* käsittää yleensä erilaiset retket, tapahtumat, kulttuuritilaisuudet, liikuntamuodot ja vastaavat. Esimerkiksi potilas-, eläkeläis- ja lapsijärjestöt järjestävät virkistys- ja liikuntatoimintoja. *Vertaistoiminta* perustuu siihen, että samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset tukevat toisiaan ja jakavat kokemuksiaan. Vertaistuen muotoja voivat olla keskusteluryhmät, yhdessä tekeminen, kouluttaminen, vertaistoimijat ja yhteistapaamiset. KUUMA-seudulla paikallisyhdistykset tarjoavat vertaistukea mm. eri sairaus- ja vamma ryhmille ja heidän läheisilleen, mielenterveyskuntoutujille

---

³ Kartoituksessa sosiaali- ja terveysalan järjestöjen määrittelyssä sovellettiin Raha-automaattiyhdistyksen avustustietokannassa käyttämää luokittelua: 1) aistivammatyön, 2) invalidityön, 3) kansanterveystyön, 4) lastensuojelun, 5) lomatoiminnan, 6) nuorisokasvatuksen, 7) päihdetyön sekä 8) vanhustyön yhdistykset. Kartoituksessa ei huomioitu lomajärjestöjä, sotainvalidien eikä vanhempain yhdistyksiä. Mukaan otettiin rekisteröidyt yhdistykset, sosiaali- ja terveysalalla toimivat säätiöt, Suomen Punaisen Ristin paikallisosastot, järjestöjen alueelliset jaostot, kerhot yms.

sekä päihdeongelmallisille. Jotkut alueen järjestöt tuottavat tukihenkilöitä ja ryhmämuotoista tukitoimintaa ihmisten auttamiseksi.

Edunvalvonnalla järjestöt puolustavat jäsenistönsä oikeuksia ja *vaikuttavat* yhteiskunnalliseen kehitykseen vaatimalla epäkohtien korjaamista. Samalla ne nostavat esiin ihmisten asemaa, tarpeita ja erityispiirteitä. Tämän osaamisen myötä yhdistykset ovat merkittäviä *asiantuntijoita*, jolloin niillä voi olla *neuvonta-, ohjaus- ja koulutuspalveluita* sekä kohde-ryhmilleen että sosiaali- ja terveysalan henkilöstölle. Osaltaan järjestöissä *kehitetään* uusia toimintatapoja hankkeiden ja yhteistyön avulla. Jotkut yhdistykset tarjoavat *sosiaali- ja terveyspalveluita* mm. asumisen, lasten päivähoiton, päihdehuollon, lastensuojelun ja päivätoiminnan osalta. (Vrt. Yhteistä Hyvää 2007, 16–18.)

KUUMA-seudun sosiaali- ja terveysjärjestöissä tehdään kaikkea edellä kuvattua toimintaa. Toisissa yhdistyksissä painottuvat kaikki toiminnot, osassa keskitytään pitkälti virkistys-, harrastus- ja vertaistoimintaan. Suurin osa alueen yhdistyksistä pyörii vapaaehtoisten voimin, mutta on sellaisiakin järjestöjä, joilla on useampia palkallisia työntekijöitä. Seudulla vaikuttavat yhdistykset eroavat taloudellisen tilanteenkin suhteen toisistaan. Monet järjestöt ovat taloudeltaan pieniä, jolloin ne saavat pääasiallisesti tulonsa jäsenmaksuista, varainhankinnasta sekä mahdollisesti kuntien kohde- ja yleisavustuksina. Isommassa yhdistyksissä on monipuolisemmat rahoituskanavat, mikä saattaa näkyä ostopalvelusopimuksina tai maksusitoumuksina kuntien kanssa, Raha-automaattiyhdistyksen eri avustusmuotoina⁴ ja säätiöiden, EU:n rahoitusohjelmien, yritysten tms. tukina. Vuonna 2009 Raha-automaattiyhdistys myönsi KUUMA-kunnissa toimiville sosiaali- ja terveysjärjestöille avustuksia yhteensä 2 813 000 euroa (www.ray.fi). Alueella on siis hyvin erilaisia yhdistyksiä. Kun toisessa päässä ovat pieniin taloudellisiin resursseihin ja vapaaehtoisten panostukseen pohjautuvat järjestöt, kuuluu toiseen äärelaitaan yhdistykset, jotka ovat ammattimaisia palveluntuottajia tai monipuolista toimintaa järjestäviä ja taloudeltaan suurehkoja.

Järjestötoiminnan vaikeudet KUUMA-alueella ovat samansuuntaiset kuin muuallakin Suomessa. Raha-automaattiyhdistyksen linjaukset, verottajan tulkinnat yleishyödyllisyydestä ja elinkeinotoiminnasta sekä EU:n direktiivi hankintojen ja palvelujen kilpailuttamisesta ovat muuttaneet yhdistyskenttää. Palvelutuotannon suhteen osa järjestöistä on yhtiöittänyt toimintansa vastatakseen kiristyneeseen kilpailuun, mutta valtakunnallisissa järjestöissä palvelutoiminnan merkitys on laskenut viime vuosina (ks. Peltosalmi ym. 2008, 78–79).

Seudun yhdistyksillä yksi merkittävä haaste on saada uusia vapaaehtoisia mukaan ja huolehtia nykyisistä. Jotta kaikenikäisille ja eritaustaisille ihmisille löytyy mielekästä toimintaa järjestöistä, on yhdistysten uudistettava toimintamuotojaan. Myönteinen asia on, että osallistumisaktiivisuus järjestöihin on KUUMA-kunnissa suuri, sillä hyvinvointikyselyn mukaan lähes puolet vastaajista (Siltaniemi ym. 2005, 137) osallistuu aktiivisesti tai melko aktiivisesti vähintään yhden yhdistyksen toimintaan. Eniten osallistutaan urheilu- ja liikuntajärjestöjen toimintaan. Sosiaali- ja terveysalan yhdistyksissä on mukana joka kymmenes alueen kuntalaisista. Keskeisimmät syyt osallistumiselle ovat yhdistystoiminnan mielekkyys vapaa-ajan harrastuksena ja sosiaalisen kanssakäymisen muotona. (Mt., 137–139.) Vaikka 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien määrä on kasvamassa tulevaisuudessa, on KUUMA-alueella silti paljon nuorta väestöä ja monipuolista osaamista, josta järjestötkin toivottavasti hyötyvät omalta osaltaan.

⁴ Raha-automaattiyhdistys (RAY) tukee järjestöjen toimintaa yleisavustuksina (Ay-avustuksina), kohdennettuina toiminta-avustuksina (Ak-avustuksina), projektiavustuksina (C-avustuksina) sekä investointiavustuksina (B-avustuksina). Vuonna 2009 RAY myönsi n. 300 miljoonaa euroa avustuksina 921 järjestölle. (www.ray.fi.)

3. KUNTIEN JA SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖ

Niin tässä kuin kahdessa seuraavassa luvussa kuvataan ensin kunkin yhteistyömuodon nykytilannetta. Tämän jälkeen esitellään tavoitteet. Toisin sanoen havainnollistetaan sitä, miten asioiden tulisi olla kumppanuuden myötä vuonna 2015. Lopuksi keskitytään käytännönläheisiin toimenpide-ehdotuksiin, joilla tavoitteet on tarkoitus saada aikaan.

Nykytilanne

KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyö monissa asioissa on kuntien ja yhdistysten edustajille lähetettyjen kahden erillisen Webropol -kyselyn mukaan korkeintaan kohtalaista (ks. lisää liite 1). Jatkossa näistä käytetään nimityksiä kuntakysely ja järjestökysely. Muun muassa säännöllinen vuoropuhelu ei toimi vastaajien mielestä eikä yhteisesti juuri suunnitella sosiaali- ja terveystalvueluita. Toiselle osapuolelle tiedottamista-kin pitäisi parantaa. Useimmat kunta- ja järjestövästaaajat näkevät kuitenkin yhteistyön tulevaisuuden suhteellisen hyvänä, vaikka haasteitakin toki on:

”Toimiva ja suunnitelmallinen yhteistyö tulee olemaan entistä tärkeämpää.”

”Järjestöt ovat oleellinen ja tunnustettu osa palvelujärjestelmää, mutta se edellyttää myös järjestöiltä ’ammattimaista’ toiminnan organisointia, seurantaa ja laadun valvontaa.”

”Kunnat ja järjestöt saisivat aikaan yhteiset toimintamallit, jotka pätsivät koko alueella samankaltaisina niin, ettei joka kunnassa toimittaisi samassa asiassa eri tavalla.”

”Jokaisen tulisi tuoda esille omat osaamisalueensa ja keskittyä niihin. Kaikkeen ei kannata ryhtyä. Tärkeää olisi myös muistaa, että emme tee palveluita niinkään itsellemme vaan kuntalaisille.”

Avustukset järjestöille

Kaikki kunnat KUUMA-alueella myöntävät avustuksia sosiaali- ja terveystalvuelalan toimintaan. Vuosittain avustuksiin varataan rahaa kunnan talousarvion yhteydessä, mutta summa voi vaihdella vuodesta toiseen taloudellisen tilanteen mukaisesti. Vuonna 2009 myönnettyjen avustusten suuruudet toimialalla ovat alueen kunnissa yhteensä 7900–37 000 euroa⁵. Avustuksista käytetään kunnissa eri nimitystä tyylisiin toiminta-, vuosi-, kunta-, yleis- tai järjestöavustus. Yhtenäisyyttä ei ole avustusten hakuajankohdankaan suhteen eikä siinä, mikä taho päättää avustusten jaosta. Toisissa kunnissa kuten Nurmijärvellä ja Tuusulassa sosiaali- ja terveystalvuelakunta tekee avustuspäätökset, toisissa esimerkiksi Järvenpäässä ne ovat kunnanhallituksen vastuulla. Avustukset myönnetään hakemusten perusteella.

Webropol -kyselyyn vastanneista järjestöistä reilu puolet saa toimialueensa kunnalta tai kunnilta toiminta-avustusta, mikä riittää 40 prosentilla toimitilojen kuluihin, mutta enemmistöllä ei eri toimintojen toteuttamiseen. Yli puolella yhdistyksistä on käytössään maksuton toimitila kunnan puolesta. Useiden järjestöjen haasteena ovat tänä päivänä KUUMA-seudullakin pienet taloudelliset resurssit. Samanaikaisesti julkinen sektori asettaa järjestö-

⁵ Pornaisissa järjestöille myönnettävistä avustuksista ei ollut päätetty työkalujen kirjoitusvaiheessa.

toiminnalle suuria odotuksia, erityisesti ehkäisevän työn suhteen (Yhteistä Hyvää 2007, 28). Tässä ristipaineessa yhdistysten on toteutettava tehtävänsä.

Tiedottaminen

KUUMA-kunnat ilmoittavat järjestöille myönnettävistä avustuksista pitkälti silloin, kun ne ovat haettavana. Tällöin avustusten hakemisesta kerrotaan mm. kuntien www-sivuilla ja ilmoitustauluilla. Muulloin tietoa kaikkien toimialojen avustuksista, niiden myöntämisperusteista, hakuajoista ja yhteyshenkilöistä joutuu etsimään monen tahon kautta. Kuntien nettisivuilla ei ole olemassa kohtaa, josta nämä tiedot löytyisivät pysyvästi.

Järjestökyselyyn vastanneista lähes kolmannes pitää kuntien tiedottamista toiminta-avustusten hakemisesta melko tai hyvin huonona. Ainoastaan vajaan viidesosan mielestä näistä avustuksista tiedotetaan hyvin tai melko hyvin. Avustusten myöntämisperusteista tiedottaminenkin on melkein kolme neljäsosan järjestövastaajan mukaan korkeintaan kohdalaista. Vastaavasti kuntaedustajien enemmistöstä yhdistykset eivät tiedota toiminnastaan säännöllisesti KUUMA-kuntiin päin.

Tällä hetkellä sosiaali- ja terveystiedot löytyvät parhaiten Keravan, Mäntsälän ja Tuusulan kuntien nettisivuilta. Sekä Keravan että Tuusulan sivuilla järjestöjä voi etsiä yhdistystyyppin mukaisesti. Näiden kahden kunnan etusivulla on kuvake järjestöluetteloihin, minkä ohella sivuilla voi ilmoittaa ja muuttaa yhdistyksen tiedot. Mäntsälän sivuilla on myös mahdollista tehdä ilmoitus tietojen lisäämisestä yhdistysosioon. Tämä osio ei sijaitse heti etusivulla, mutta löytyy yhden valikon yhteydestä. Järvenpään ja Nurmijärven kotisivuilla on vain muutamia sosiaali- ja terveystiedot. Kummankaan kunnan sivuilla ei ole mitään mainintaa siitä, miten yhdistykset voivat lähettää tietonsa. Järvenpäässä yhdistysten etsiminen on työlästä, sillä ne sijaitsevat monen linkin takana. Mäntsälän tapaan Nurmijärven yhdistykset ovat yhden valikon alla. Pornaisten yhdistykset on koottu osoitteeseen www.porstua.net, johon on linkki kunnan verkkosivuilla.

Kaikissa KUUMA-kunnissa onnistuu se, että yhdistykset tai muut toimijat voivat halutesaan ilmoittaa tapahtumistaan kuntien kotisivuilla Tapahtumakalenteri-osiossa tai vastaavassa. Tapahtuma -sivustojen ylläpitäjät tarkistavat Järvenpäässä, Keravalla ja Pornaisissa tilaisuuksien sisällöt ennen kuin julkaisevat ne. Muut kunnat eivät kerro, tarkastavatko ne tapahtumatiedot vai eivät.

Tila-asiat

Kunnilla on erilaisia käytäntöjä tilojen suhteen KUUMA-alueella. Toisinaan kunnat antavat järjestöille maksuttomasti tiloja, toisinaan yhdistysten on maksettava niistä. Samankin kunnan alueella jokin tila voi olla ilmainen, mutta toinen puolestaan ei ole. Esimerkiksi Tuusula antaa Hyvän Tuulen Tuvan ja Roselius-tuvan ilman maksua järjestöjen käyttöön, Pornaisissa puolestaan yhdistykset saavat kokoontua kunnansalissa maksutta.

Pääsääntöisesti kunnat kertovat tiloistaan, jotka ovat järjestöjen ja seurojen käytettävissä, verkkosivuillaan toimialakohtaisesti. Tällöin tiloja etsivä ei välttämättä pysty hahmottamaan kokonaisuudessa kunnan tilatarjontaa. Tilojen hakemisessakin on oma työnsä. Kaikkien muiden kuntien paitsi Pornaisten kotisivuilla on tulostettavia lomakkeita eri tilojen hakemista varten. Kuntien välillä on kuitenkin eroja siinä, mistä lomakkeet sivuilta löytyvät. Kun Järvenpäässä tilahakemuslomakkeet sijaitsevat kohdassa Sähköinen asiointi, ovat ne Mäntsälän sivuilla osiossa nimeltä Lomakkeita. Keravalla ja Nurmijärvellä pystyy selaile-

maan sähköisen järjestelmän avulla eri liikuntapaikkojen varaustilannetta. Samaisen järjestelmän kautta voi täyttää ja lähettää tilahakemuksen, joka koskee näitä paikkoja.

Muu yhteistyö

KUUMA-seudun kunnat tekevät yhteistyötä järjestöjen kanssa vammaisten, ikäihmisten ja lapsiperheiden osalta. Järvenpäässä, Keravalla, Mäntsälä-Pornainen yhteistoiminta-alueella, Nurmijärvellä ja Tuusulassa toimii kussakin vammaisneuvosto, johon kuuluu sekä yhdistysten että kuntien edustajia. Vammaisneuvostojen tehtävänä on mm. antaa lausuntoja, tehdä aloitteita, seurata päätösten täytäntöönpanoa, tiedottaa ja vaikuttaa vammaisia koskevissa asioissa. Samankaltaisella toimenkuvalla on perustettu yhteistyöfoorumit ikäihmisten tarpeita ja osallisuusmahdollisuuksia varten. Järvenpäässä on eläkeläisyhdistysten neuvottelukunta, Keravalla ja Nurmijärvellä vanhusneuvosto sekä Mustijoella ja Tuusulassa ikäihmisten neuvosto. Kahdella viimeksi mainitulla alueella vaikuttaa kummassakin neuvottelukunta, joka on keskittynyt lasten ja perheiden asioiden parantamiseen. Kunta- ja yhdistystoimijoiden ohella tähän neuvostoon osallistuvat seurakuntien henkilöstö.

Tavoitteet vuoteen 2015

1. Yhdistysten toimintaedellytykset on turvattu.
2. Kuntien toiminnassa on otettu käyttöön järjestöjen ja kuntalaisten asiantuntemus.
3. Yhteistyö perustuu voimavarojen jakamiselle ja tasaveroisuudelle.
4. Viestintä kuntien ja yhdistysten välillä on avointa ja sujuvaa.

Toimenpiteet

1. Kehitetään kunnissa yhdistyksille suunnattuja avustuksia niin, että ne luovat järjestöille mahdollisuuksia toteuttaa tavoitteidensa mukaista toimintaa.
  - Huomioidaan avustuksia uudistettaessa, että järjestöillä on erilaisia tarpeita ja että niiden toimintamuodot eroavat toisistaan.
  - Otetaan järjestöt mukaan suunnittelemaan ja arvioimaan kuntien avustustoimintaa. Tätä voidaan tehdä esimerkiksi vuosittain pidettävissä tapaamisissa, johon kutsutaan sekä yhdistys- että kuntatoimijoita.
2. Tehostetaan tiedottamista.
  - Luodaan jokaiselle KUUMA-kunnan nettisivulle pysyvä sivusto, jossa on kaikkien avustusten hakemisajankohdat, myöntämisperusteet, lomakkeet ja yhteystiedot. Liitteessä 4 on avustussivustolle tekstiehdotus, jota saa hyödyntää.
  - Toteutetaan jokaisen KUUMA-kunnan verkkosivuille yhdistysrekisteri, josta löytyy kunnan alueella toimivat järjestöt yhteystietoineen ja toimintakuvauksineen. Toivotaan, että linkki järjestösivustolle on heti kunnan etusivulla. Kuntatoimijat opastavat järjestöjä yhdistysrekisterin käytössä koulutusten, neuvonnan ja ohjauksen avulla, mutta yhdistyksillä itsellään on vastuu tietojen päivittämisestä ja oikeellisuudesta. Hyvä esimerkki toimivasta järjestöluettelosta on Kerava.info -palvelu, joka toimii osoitteessa www.kerava.info.
  - Kerrotaan KUUMA-kuntien internetsivuilla yhdessä kootussa osiossa kaikista kunnan toimitiloista, joita yhdistykset ja seurat voivat varata toimintaansa varten. Samalla esitellään toimitilojen mahdolliset hintatiedot ja sitä, miten tilojen varaaminen tapahtuu ja keiltä saa lisätietoja.

- Tiedotetaan järjestöjen vertaisryhmä-, ystävä- ja liikuntatoiminnasta sekä muista hyvinvointia lisäävistä toimintatavoista osana kuntien palveluita.
  - Hyödynnetään tarpeen mukaan tiedottamiskeinoina ryhmätekstiviestiä ja erilaisia viestintätapoja kuten paikallislehtiä ja sähköisiä kanavia. Tiedottamista varten voidaan perustaa yhteisiä sähköpostilistoja, keskustelufoorumeita, blogeja yms.
  - Kannustetaan järjestöjä tiedottamaan tapahtumistaan kuntien verkkosivuilla tapahtumakalenteri -osiossa. Tämä vaatii yhdistyksiltä oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta. Esimerkiksi Järvenpään kaupungin sivuilta löytyy selkeä ja helppokäyttöinen lomake tapahtumien ilmoittamista varten.
3. Parannetaan tilaratkaisuja järjestöjä palvelemaan suuntaan.
- Suositellaan kunnille ja yhdistyksille vastavuoroisuutta tilakysymyksissä. Kunnat voivat vaikkapa antaa maksuttomasti tiloja, minkä vastineeksi järjestöt tuottavat erilaista toimintaa kuntalaisille.
  - On tärkeää löytää kunnista tiloja tasapuolisesti eri järjestöjen toiminnalle.
  - Otetaan paremmin käyttöön kuntien nykyiset tilat kuten päiväkodit, koulut jne.
  - Perustetaan keskitetty varausjärjestelmä joko kuntaan tai koko KUUMA-seudulle niin, että mukana on mm. liikunta-, nuoriso- ja opetustoimen sekä päivähoidon tiloja. Järjestelmä kannattaa luoda internettiin.
  - Suositellaan kuntien hoitavan tilajärjestelyt vastuuhenkilöiden tms. avulla.
4. Järjestetään koulutusta.
- Pidetään sekä valtuutetuille että lautakuntien jäsenille koulutusta yhdistysten toiminnasta, järjestöyhteistyöstä ja KUUMA-asioista.
  - Koulutetaan järjestöjen edustajia kuntien päätöksenteosta, palvelurakenteesta, KUUMA-seudun toiminnasta ja kunnissa tapahtuvista muutoksista.
  - Toteutetaan yhteistä koulutusta kunta- ja järjestötoimijoille esimerkiksi hallintolaisia ja sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista.
5. Vahvistetaan vuorovaikutusta ja osallisuutta.
- Nimetään kuntiin ja järjestöihin yhteyshenkilöitä, jotka vastaavat yhteistyöstä ja joiden puoleen on helppo kääntyä.
  - Otetaan käyttöön yhdistysten erityisosaaminen kunnissa asioita valmisteltaessa, suunniteltaessa ja arvioitaessa. Tällöin lautakunnissa kannattaisi olla järjestöjen säännöllisiä puheenvuoroja, mikä on mahdollista toteuttaa pyytämällä puheenvuorot vaikkapa elinkaarimallin mukaisesti.
  - Kutsutaan järjestöedustus mukaan KUUMA-organisaation toimintaan.
  - Järjestetään hyvinvointimessuja tai muita yhteisiä tilaisuuksia, joissa tehdään yhdistysten ja kuntien ehkäisevää toimintaa tutuksi kuntalaisille ja muille toimijoille.
  - Kehitetään yhdessä erilaisia käytännönläheisiä toimintamuotoja kansalaisten hyvinvoinnin parantamiseksi.
  - Kartoitetaan vaihtoehtoiset palveluyhteistyön ja -tuen muodot.
  - Kuullaan järjestöjä kaavoitusasioissa.

Jotta kuntien ja järjestöjen yhteistyölle ehdotetut toimenpiteet saadaan toteutettua, suositellaan seurantatahojen valitsemista. Kuntien osalta tämä on mahdollista tehdä esimerkiksi nimeämällä yhteyshenkilöt kullekin tulosalueelle tai perustamalla kuntaan yhteinen koordinaattori, joka vastaa yhteistyöstä ja sen kehittämisestä. Myös yhdistyskentältä kannattaa valita seurantaa valvovat henkilöt.

Kuntien ja järjestöjen on hyvä laatia yhteistoimintasopimus tekemästään yhteistyöstä, joka jää avustusten ja ostopalvelusopimusten väliin. Lähtökohtana on molempien osapuolten kiinnostus järjestää yhteisesti toimintaa tai palveluita kuntalaisille. Näin kootaan voimavarat yhteen ja hyödynnetään eri tahojen osaamista. On siis kyse markkinoiden ulkopuolella olevasta toiminnasta, jonka järjestämiseen kunta ja järjestö(t) yhdessä osallistuvat. (Jyväskylän kaupungin yhteistyö 2007, 22.) Yhteistoimintasopimukseen kirjataan mm. työnjako, vastuut, toiminnan kohderyhmä ja kustannukset. Toisin sanoen sopimuksen teko selkiyttää sitä, mihin yhteistyö velvoittaa ja mitkä osapuolten vastuut ovat. Liitteessä 5 esitellään yhteistoimintasopimuksen malli, jota voi hyödyntää sopimusta tehtäessä. On kuitenkin muistettava, ettei malli ole sellaisenaan käyttökelpoinen kaikissa tapauksissa, sillä yhteistoiminnan muodot ovat tilannekohtaisia (mt., 23).

Esimerkkejä KUUMA-kuntien ja sosiaali- ja terveystajärjestöjen yhteistyöstä

Ostopalvelusopimus

Setlementti Louhela on Setlementti Louhela ry:n, Louhelan Nuoret ry:n sekä Louhelan juhla- ja pitopalvelu Oy:n muodostama yksikkö. Setlementti Louhela toteuttaa toimialueellaan erilaisia palveluita ja kansalaistoimintaa niin, että keskiössä on toisten kohtaaminen ja kiireettömyys. Yksi toimintamuoto on päiväkotitoiminta, josta Järvenpään kaupungin kanssa on tehty ostopalvelusopimus. Lisäksi Setlementti Louhelalla ja kaupungin päivähoitolailla on kiinteitä yhteistyötoimia mm. yhteisten koulutusten, kokousten ja kehittämistyön merkeissä.

Järvenpään kaupungilla on myös ostopalvelusopimus Setlementti Louhelan kehitysvammaisten aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnasta. Tällöin kaupunki järjestää tilat, kun Louhela vastaa toiminnan sisällöistä. Louhelan työntekijät neuvottelevat säännöllisesti kaupungin kehitysvammaisten palveluohjaajan kanssa ja saavat häneltä konsultaatioapua. Kuntatoimijat valitsevat lapset kerhoon, mutta louhelalaiset voivat vaikuttaa esimerkiksi siihen, että jos kerho ei sovi jollekin lapselle, etsitään hänelle jokin muu paikka.

Yhteistyö ilman sopimuksia

Syksystä 2009 alkaen Järvenpäässä on tarjottu kerran viikossa maksutonta tilapäishoitoa yli 65-vuotiaille omaishoidettaville ns. keskiviikkopysäkillä. Omaishoidettava voi tulla pysäkillä omaishoitajan virkistäytymisen, asioinnin tai muun syyn takia. Mukaan ovat tervetulleita omaishoidettavat riippumatta siitä, ovatko he virallisen omaishoitosopimuksen piirissä vai eivät. Toiminnan toteuttavat yhteistyössä Järvenpään kaupungin omaishoito, Eläkeliiton Järvenpään yhdistys ry, Keski-Uudenmaan Dementiayhdistys ry, Keski-Uudenmaan Omaishoitajat ja Läheiset ry sekä Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry. Yhteistyöstä ei ole laadittu kirjallista sopimusta.

Keskiviikkopysäkin suunnittelu alkoi kaupungin aloitteesta, kun omaishoidon koordinaattori kutsui järjestöt yhteistyöhön. Koordinaattorin kautta saatiin yhteys virallisiin omaishoitajiin ja -hoidettaviin alueella. Kaupunki hoitaa tilan. Yhdistykset puolestaan järjestävät pysäkillä vapaaehtoistoimijat, jotka vastaavat viriketoiminnasta kuten päivän lehtien lukemisesta, pelaamisesta, tietokilpailujen pitämisestä tai muusta sellaisesta. Pysäkillä on aina kaupungin työntekijä, joka on terveydenhoidon ammattilainen. Tarkoituksena on saada pysäkillä pidempiaikainen toimintamuoto, joka toivottavasti jatkuu tulevaisuudessa.

Muu yhteistyö

Mäntsälän Vapaaehtoistyön Tukiyhdistys ry on syntynyt Mäntsälän kunnan, seurakunnan ja järjestöjen yhteistyönä 10 vuotta sitten. Yhdistys järjestää SPR:n Mäntsälän osaston kanssa maksutonta tukihenkilötoimintaa, joka voi olla ulkoiluttamista, saattoapua ja vierailuja sairaiden tai yksinäisten ihmisten luo. Vapaaehtoiset toteuttavat myös tapahtumia ja virkistystoimintaa ikääntyneille. Vapaaehtoistoimijat kokoontuvat kuukausittain tapaamisiin, joissa on mukana kaksi kunnan vanhustyön sosiaalityöntekijää, ikään kuin työnohjaajan roolissa. Nämä työntekijät saavat osallistua kokoontumisiin työajallaan. Lisäksi Mäntsälän kunta on lahjoittanut yhdistyksen käyttöön puhelimen, jonka kulut kunta maksaa. Mäntsälän seurakunta puolestaan on tarjonnut järjestöille toimitilan.

Useiden yhdistysten, Järvenpään kaupungin ja seurakunnan yhteisesti järjestämä Liikuta minua -tapahtuma 13.5.2009 keräsi hyvin osallistujia Järvenpään Rantapuistoon

4. SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖJEN KESKINÄINEN YHTEISTYÖ

Nykytilanne

Vuosina 2005–2008 toteutetussa Kuka vaikuttaa – kansalaisosallistuminen seutukehittämisessä -hankkeessa yksi tärkeä tehtävä oli rakentaa KUUMA-alueen yhdistysten verkostoitumista. Siksi järjestettiin järjestöfoorumeja, työpajoja ja koulutuksia, joissa keskityttiin mm. tiedonvaihtoon, keskinäisiin kohtaamisiin ja tietouden lisäämiseen yhteistyömahdollisuuksista. Järjestöjen osallistuminen edellä mainittuihin tilaisuuksiin johti siihen, että keväällä 2007 perustettiin paikallisyhdistysten yhteinen kattojärjestö nimeltä Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry. Yhdistysverkoston päätavoitteeksi nousi omien toimitilojen saaminen verkostossa mukana oleville järjestöille ensin Järvenpään, myöhemmin muihin KUUMA-kuntiin.

Raha-automaattiyhdistys myönsi vuonna 2009 Yhdistysverkostolle rahoitusta Järjestöalo Järvenpään -kumppanuusprojektille. Tämän rahoituksen avulla on mahdollista edistää järjestöjen keskinäistä yhteistyötä, vapaaehtoistoimintaa, osallistumista ja sitä kautta kuntalaisten hyvinvointia Keski-Uudellamaalla entistä tehokkaammin.

Osa KUUMA-seudun sosiaali- ja terveystajärjestöistä tekee yhteistyötä kuntien vammais- ja ikäneuvostoissa. Muunkinlaista yhdistysten välistä yhteistyötä alueella on. Esimerkiksi mielenterveyskuntoutujia tukevan Keski-Uudenmaan Klubitalossa on mukana rahoittajakuntien lisäksi useampi mielenterveysjärjestö. Myös yksittäisten yhdistysten kesken toteutetaan erilaista yhteistyötä. Yhteistyössä alueella on kuitenkin parantamista, sillä järjestökyselyyn vastanneista ainoastaan kymmenesosan mielestä järjestöyhteistyö eri asioissa toimii hyvin tai melko hyvin. Erityisen huonosti yhdistysten edustajista toteutuvat mm. säännöllinen vuoropuhelu, molemminpuolinen tiedottaminen ja virkistystapahtumien järjestäminen yhdessä. Kyselyssä tuli lisäksi esiin, kuinka sosiaali- ja terveysalan yhdistysten yhteistyötä tulee kehittää tavoitteellisempaan, jatkuvampaan ja avoimempaan suuntaan niin, että vältetään kilpailuasema järjestöjen välillä.

Tavoitteet vuoteen 2015

1. Järjestöt tarjoavat kansalaisille monipuolisia osallistumismahdollisuuksia ja yhdessä tekemisen paikkoja.
2. Kaikenikäisille ja eri kohderyhmille on saatavilla mielekästä yhdistystoimintaa.
3. Yhdistykset toteuttavat uusia toimintamuotoja vahvojen osaajien avulla.
4. Järjestöjen tunnettuus on lisääntynyt yhteistyön myötä.

Toimenpiteet

1. Tehdään toiminnallista yhteistyötä seuraavasti:
  - Toteutetaan monipuolista virkistys- ja liikuntatoimintaa.
  - Pidetään teema-aiheisia tilaisuuksia ja ryhmiä esimerkiksi kuntakohtaisia järjestöpäiviä vetävällä aiheella.

- Järjestetään vapaaehtoisten rekrytointi-, neuvonta- ja palkitsemistapahtumia.
  - Palkataan yhteinen toiminnanohjaaja erilaisen toiminnan järjestämiseksi.
  - Lisätään tukitoimintojen kuten toimisto-, kirjanpito-, tiedotus- ja atk-tukipalveluiden käyttöä yhteisesti.
  - Vahvistetaan ystävätoiminnan järjestämistä vaikkapa enemmän varaisovanhempia lapsiperheille, ulkoilukavereita ikääntyville ja ruuanlaittajia ulkomaalaistaustaisille.
  - Luodaan useampia kohtaamispaikkoja hankkimalla yhteisiä tiloja.
2. Järjestetään yhteistä koulutusta aiheina mm.
- virallisten papereiden kuten Kelan ja verotoimiston lomakkeiden täyttäminen,
  - yhdistystoiminnan perusteet kansalaisille,
  - viestintään ja markkinointiin liittyvät asiat: tiedotteen tekeminen, tilaisuuksien mainostaminen, verkkosivujen laatiminen tms.,
  - ryhmien eri toimintamuodot, vaiheet ja tuki,
  - kehittämistoiminta ja hankkeiden toteuttaminen,
  - lainsäädännölliset kysymykset.
3. Tiedotetaan aktiivisesti.
- Luodaan tietopankki, josta löytyy mm. mitä vapaaehtoistyötä on tarjolla ja mistä saa apua Keski-Uudellamaalla.
  - Perustetaan yhteinen jäsenlehti ja tapahtumakalenteri.
  - Lisätään yhteydenottoja paikallisiin tiedotusvälineisiin esimerkiksi kirjoittamalla juttuja yhteisistä tilaisuuksista, heikommassa asemassa olevien asioista yms.
  - Tehostetaan eri viestintätapojen (blogien, sähköpostin, soittoringin jne.) käyttöä.
4. Toteutetaan edunvalvontaa suunnitellusti.
- Vammais-, ikä- ja lapsiperheneuvostojen on oltava mukana kehittämässä entistä enemmän vaikuttamistoimintaa ja järjestöjen yhteistyötä.
  - Tuodaan esiin epäkohtia sekä yhden kunnan että monen kunnan alueella.
5. Osallistutaan sektorirajat ylittävään toimintaan.
- Tehdään jatkuvaa yhteistyötä oppilaitosten, kansalaisopistojen ja seurakuntien kanssa tiedottamalla yhteisesti, suunnittelemalla toimintaa, tila-asioissa tms.
  - Luodaan ohjeistus oppilaitosyhteistyölle, jota voidaan toteuttaa opinnäytetöiden, kotisivujen, kyselyjen, arvioinnin, viestinnän suunnittelun, avoimien ovien, tapahtumapäivien ja vastaavien muodossa.
  - Laaditaan hanketyötä varten Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston nettisivujen yhteyteen sivusto, josta löytyy mm. tietoa hankkeen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista, tukimuodoista ja rahoituskanavista.
  - Pidetään HUS:n ja Potilasoppimiskeskus Sopin yhteydessä asiantuntijalääkärien luentoja, koulutuksia, tilaisuuksia ja tapahtumia.
  - Kehitetään toimintamuotoja ulkomaalaistaustaisen kanssa.
  - Vahvistetaan yhteydenpitoa kansainvälisiin järjestöihin.
6. Monipuolistetaan verkostoitumista.
- Tarvitaan koordinaattori kuten Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry vastaamaan yhdistysten keskinäisestä yhteistyöstä sekä rakentamaan toimintaa kansalaisten tarpeiden mukaiseksi.

- Järjestetään säännöllisesti yhdistysten puheenjohtajien tapaamisia tiedon- ja kokemustenvaihtoa varten.
- Toteutetaan järjestöjen yhteistä vertaisarviointia.
- Tuetaan yhdistyksiä laatimaan yhdessä suunnitelma mm. siitä, kuinka tavoitetaan kaikki ikäryhmät, millä keinoilla vapaaehtoistyössä tulee huomioida toimijoiden tarpeet ja miten saada ihmiset kiinnostumaan järjestöjen toiminnoista.

Suosittelaa, että sosiaali- ja terveysalan yhdistykset päättävät yhteisesti toimintatavat, joilla seurataan järjestöyhteistyölle esitettyjen toimenpide-ehtotusten toteutumista. Yksi hyvä tilaisuus näiden toimintatapojen sopimiseen on vuosittain järjestettävä Keski-Uudenmaan yhteisöllisyyspäivä, sillä tapahtumaan kutsutaan useita järjestöjä.

Esimerkkejä järjestöjen ja sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä

Keski-Uudenmaan yhteisöllisyyspäivä

Keski-Uudenmaan yhteisöllisyyspäivää vietettiin ensimmäistä kertaa talvella 2009. Päivän tarkoituksena oli edistää eri toimijoiden verkostoitumista sekä saada tietoa mm. vapaaehtoistyöstä, yhteisöllisyydestä ja sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Annetussa palautteessa erityisen positiivisena pidettiin sitä, että oli mahdollisuus tutustua toisiin järjestöihin ja että yhdessä tekeminen kannattaa. Päivän aikana olisi saanut olla enemmän kävijöitä, minkä lisäksi toivottiin muidenkin järjestöjen voivan osallistua sosiaali- ja terveyspuolen ohella. Kokonaisuutena tapahtuma oli kuitenkin tärkeä yhteistyön areena. Yhteisöllisyyspäivä tullaan toteuttamaan vuosittain ympäri KUUMA-seutua. Tulevina vuosina tilaisuus on tarkoitus rakentaa niin, että se houkuttelee paremmin paikalle kuntalaisia ja kuntien edustajia.

Keski-Uudenmaan ensimmäinen yhteisöllisyyspäivä

Vapaaehtoistoiminnan koordinaattoreiden verkosto

Vapaaehtoistyön koordinaattoreiden verkosto syntyi ensimmäisen Kuka vaikuttaa -hankkeen toimesta. Verkosto on jatkanut toimintaansa siitä lähtien kokoontumalla keskimäärin kaksi kertaa vuodessa. Tapaamisia on pidetty eri puolilla KUUMA-seutua. Verkostossa on käsitelty vapaaehtoistyön käytäntöjä mm. koulutuksia, tilastointia sekä vapaaehtoisten rekrytointi- ja virkistytymistapoja. Osaltaan yhdessä on jaettu tietoa ja kokemuksia. Syksyllä 2009 järjestettiin verkostossa mukana olevien tahojen vapaaehtoisille yhteinen virkistys- ja koulutuspäivä. Verkoston toimijat toteuttavat vastaavanlaisen tapahtuman jatkossakin. Tällä hetkellä verkostoon kuuluu useita yhdistyksiä, seurakuntia ja joitakin kuntaedustajia Keski-Uudenmaan alueelta.

5. KUNTIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Nykytilanne

KUUMA-kumppanuusohjelman puitteissa kunnat toimivat useilla aloilla yhteistyössä. Sosiaali- ja terveystoimen alueella yhteistyötä koordinoi sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta. Tarvittaessa neuvottelukunta nimeää alatyöryhmiä, jotka mm. kehittävät, suunnittelevat ja arvioivat monia palveluita. Sosiaali- ja terveydenhoidon yhteistoimintaa toteutetaan myös erilaisten kehittämishankkeiden avulla esimerkiksi vammaispalveluiden, aikuis-sosiaalityön sekä päihde- ja mielenterveyspalveluiden osalta. Merkittävä yhteistyön muoto on vuonna 2007 aloitettu Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystystoiminta, jossa on mukana KUUMA-kuntien ohella Hyvinkään kaupunki. Sosiaalipäivystyksen tavoitteena on varmistaa sosiaalipalvelujen saatavuus kiireellisissä tilanteissa virka-ajan ulkopuolella.

Sosiaali- ja terveystoimen kumppanuudella edistetään hyvien käytäntöjen leviämistä, yhtenäisten ja taloudellisten toimintatapojen hyödyntämistä sekä otetaan niitä käyttöön seudullisesti. Järjestöasioissa KUUMA-seudun kunnat tekevät keskenään niukasti yhteistyötä. Selvällä enemmistöllä kuntakyselyyn vastanneista on kuitenkin halukkuutta tällaiseen yhteistyöhön, ainakin joskus tapahtuvaan. Avustusten hakemiskäytäntöjen ja myöntämisperusteiden yhtenäistämistä kannattaa suurin osa kuntatoimijoista.

Tavoitteet vuoteen 2015

1. Kuntien sosiaali- ja terveystoimilla on yhdenmukaiset avustuskäytännöt.
2. Jokaisella kunnalla tai vaihtoehtoisesti KUUMA-seudulla on sähköinen varausjärjestelmä kaikista saatavilla olevista tiloista.

Toimenpiteet

1. Yhtenäistetään avustusten hakemiskäytännöt ja myöntämisperusteet.
  - Suositellaan sosiaali- ja terveystoimen avustusten hakemiskäytäntöjen ja myöntämisperusteiden yhtenäistämistä ensin KUUMA-tasolla, minkä jälkeen jatketaan työskentelyä kunnissa.
  - Huomioidaan yhtenäistämässä mm. se, että kaikki kunnat käyttäisivät samankaltaisia myöntämisperusteita, samaa hakuaikaa ja -menettelyä sekä samanlaista tiedotustapaa. Liitteessä 6 on yksi ehdotus siitä, millaisia myöntämisperusteita sosiaali- ja terveystoimen avustuksille voidaan määritellä.
  - Muutetaan avustusten hakemisajankohdaksi loppuvuosi, jotta yhdistykset voivat paremmin suunnitella toimintaansa.
  - Kartoitetaan mahdollisuutta yhdistää eri toimialojen kuten kulttuuri-, liikunta-, nuoris- sekä sosiaali- ja terveystoimen avustukset niin, että yksi kunnan päätöselin vastaa avustusten myöntämisestä.

2. Luodaan sähköinen järjestelmä tilavarauksia varten.
  - Kehitetään sellainen järjestelmä, josta löytyy kaikki yhdistysten käyttöön sopivat kuntien tilat.
  - Tehdään helppokäyttöinen varausmenetelmä. Mallina voi hyödyntää Kuopion kaupungin Tilatoria, jossa voi sähköisesti seurata ja varata kaupungin liikuntapaikkoja sekä koulu- ja nuorisotiloja lukuun ottamatta yksittäisvuoroja.

Kun avustusten hakemiskäytäntöjä ja myöntämisperusteita aletaan yhtenäistää, on syytä laatia yhtenäistämislle aikataulu. Samanlainen aikataulusuunnitelma on varmasti tarpeen tehdä tilavarausjärjestelmän suhteen. Lisäksi mainittujen toimenpiteiden kustannukset kannattaa huomioida kuntien talousarvioissa, jotta niihin on varattu rahoitusta. Suositellaan, että kunnat päättävät yhteisesti, millä keinoilla ja ketkä henkilöt valitaan seuraamaan toimenpiteiden toteuttamista.

6. TOIMEENPANO JA SEURANTA

KUUMA-seudun työkalujen tarkoituksena on toimia välineenä, jolla kuntien ja järjestöjen yhteistyötä parannetaan. Samalla kumppanuustyökalujen avulla pystytään muistuttamaan siitä, että kuntalaisten ja järjestöjen osallistumistapoja tulee kehittää jatkuvasti. Kun kansalaiset pääsevät vaikuttamaan kotikuntaansa ja itseään koskeviin asioihin, se edistää paikallisdemokratiaa. Ihmisillä on myös tasavertaiset toimintamahdollisuudet. Heidän osallistumisellaan on merkitys, koska onnistuneimmillaan he tuntevat itsensä tarpeellisiksi, kokevat kuuluvansa johonkin sekä antavat oman panoksensa yhteisten asioiden hyväksi (vrt. Nurmijärven kunnan strategia 2005–2015, 18). Kuntalaisten riittävät vaikuttamiskanavat ovat siis yksi keino edistää ihmisten hyvinvointia ja viihtyvyyttä elinympäristössään.

Työkalutuotosta ei tule ymmärtää tyhjentävänä esityksenä KUUMA-alueen eri tahojen yhteistyön nykytilasta ja tulevaisuuden suunnista. Kehittämiskohteita jää vielä työstettäväksi Työkaluja on hyvä päivittää, kun toimintakenttä muuttuu. (Vrt. Yhteistä Hyvää 2007, 46.) Muutoksista huolimatta on oleellista, että kunnat ja järjestöt sitoutuvat pitkäkestoiseen yhteistyöhön. Ihmisten pahoinvointia, syrjäytyneiden asemaa ja erilaisia sosiaalisia ongelmia ei poisteta hetkessä. Kun kunta- ja yhdistystoimijat yhdessä puuttuvat näihin ongelmiin, rakennetaan KUUMA-seudusta yhteisesti aluetta, jossa ihmiset viihtyvät, huolehtivat toisistaan ja kohtelevat kaikkia kunnioittavasti.

Työkaluissa on esitetty useita toimenpide-ehdotuksia 1) kuntien ja sosiaali- terveysjärjestöjen, 2) sosiaali- ja terveysalan yhdistysten keskinäiselle sekä 3) kuntien väliselle yhteistyölle. Jotta asetetut tavoitteet toteutuvat, tarvitaan yhteistä tahtotilaa, eri osapuolten säännöllistä vuoropuhelua ja yhdessä toimimista. Tämän takia suositellaan, että KUUMA-seudulle perustetaan yhteistyöryhmä, joka:

- vastaa kumppanuustyökalujen toimeenpanosuunnitelman laatimisesta,
- seuraa työkalujen toimenpiteiden toteutumista suunnitelman mukaisesti,
- kehittää sopivia yhteistyön käytäntöjä kuntien ja yhdistysten välille,
- raportoi joka vuosi ohjeistuksen toteutumisesta sekä
- esittää uusia toimenpiteitä ja päivittämiskohteita.

Yhteistyöryhmän toivotaan kokoontuvan tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kahdesti vuoden aikana niin, että yhdellä kerralla suunnitellaan ryhmän vuosittainen toimintasuunnitelma. Ryhmän tulisi sopia menettelytavoista sekä valita puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteeri. Työryhmän kokoonpanoksi esitetään 10–12 henkilöä ja heille varajäsenet. Edustus on tarpeellista olla tasapuolisesti sekä järjestöistä että kunnista, molempien osalta sosiaali- ja terveys-, kulttuuri- ja liikuntatoimen alueilta.

LÄHTEET

Allardt, Erik (1988): *Sosiologia I*. WSOY, Juva.

Järvenpään kaupunkistrategia 2010–2020. Strategia on saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: <http://www.jarvenpaa.fi> > Päätöksenteko > Strategiat > Kaupunkistrategia 2010–2020 [viitattu 10.11.2009].

Jyväskylän kaupungin yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa – lähtökohtia ja linjauksia (2007). Jyväskylän kaupunki. Raportti on saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/25519_kaupungin_yhteistyö_kolmannen_sektorin_kanssa_25012007.pdf [viitattu 11.11.2009].

Keravan kaupungin strategia 2009–2012. Strategia on saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: http://www.kerava.fi/ep/tiedostot/2008_10_14_strategia2009_nettiin.pdf [viitattu 10.11.2009].

Mäntsälän kunnan strategia vuosille 2009–2012. Strategia on saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: <http://www.mantsala.fi/tiedostot/hallinto/kuntastrategia-2009–2012.pdf> [viitattu 9.11.2009].

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma (2005): *Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot*. PS-kustannus, Jyväskylä.

Nurmijärven kunnan strategia 2005–2015. Strategia on saatavilla pdf-muodossa osoitteessa: http://www.nurmijarvi.fi/kuntainfo/fi_FI/strategiat/ > Nurmijärven kunnan strategia 2005–2015 [viitattu 10.11.2009].

Peltosalmi, Juha & Vuorinen, Marja & Särkelä, Riitta (2008): *Järjestöbarometri 2008*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Pornaisten kunnan strategia 2005–2008.

Siltaniemi, Aki & Eronen, Anne & Perälähti, Anne & Londén, Pia (2005): *Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu KUUMA-kunnissa*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Tuusulan kuntastrategia 2009–2011. Strategia on saatavilla Word-muodossa osoitteessa: http://www.tuusula.fi/liitetiedostot/materiaali_edit/9622.doc [viitattu 10.11.2009].

Yhteistä Hyvää – Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöstrategia 2015 (2007). Julkaisu 106. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Joensuu. Teos on saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://www.pohjois-karjala.fi/dman/Document.phx?documentId=qr27407101152855&cmd=download> [viitattu 11.11.2009].

Sähköiset lähteet

Kerava.info -palvelu: <http://www.kerava.info> [viitattu 10.11.2009]

Kuopion kaupungin Tilatori: <http://www.kuopio.fi> > Verkkoasiointi > Tilatori [viitattu 9.11.2009]

KUUMA-kumppanuus: <http://www.kuuma.fi> [viitattu 10.11.2009]

PRH:n Yhdistysrekisteri: <http://yhdistysrekisteri.prh.fi> [viitattu 10.11.2009]

Porstua: <http://www.porstua.net> [viitattu 10.11.2009]

Raha-automaattiyhdistys: www.ray.fi [viitattu 10.11.2009]

SOTKANet: <http://uusi.sotkanet.fi> [viitattu 9.11.2009]

Tilastokeskus: <http://www.stat.fi> [viitattu 9.11.2009]

LIITE 1. NÄIN TYÖKALUT SYNTYIVÄT

Työkalut KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen kumppanuudelle koottiin monella tasolla: työryhmän toiminnan, KUUMA-kuntien sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmille ja sosiaali- ja terveysjärjestöille lähetettyjen kyselyiden sekä ns. työskentelykierroksen pohjalta. Lähtökohtana valmistelussa oli pyrkiä mahdollisimman monipuoliseen kuntien ja järjestöjen osallistumiseen.

Marraskuussa 2008 aloitti toimintansa asiaa valmisteleva *työryhmä*, joka paneutui aikataulun laadintaan, eri työskentelyvaiheiden suunnitteluun, kyselyjen sisältöjen luonnosteluun, työkalujen teemojen täsmentämiseen, lausunnonantajien nimeämiseen jne. Työskentelyn suunnittelussa ryhmä hyödynsi Pohjois-Karjalassa tehdyn hyvinvointialan järjestöstrategian valmistelusta kertyneitä kokemuksia. Työryhmä kokoontui vuoden ajan, yhteensä 9 kertaa. Kokoonpanoltaan se oli seuraavanlainen:

- Minna Tynkkynen, hankekoordinaattori, Mäntsälä-Pornainen-yhteistoiminta-aluehanke (työryhmän puheenjohtaja)
- Leena Krekola, kuntayhteistyön assistentti, KUUMA-seutu (työryhmän varapuheenjohtaja)
- Marjo Hattunen, projektisihteeri, Kuuma-kuntien ja Hyvinkään kaupungin vammaispalvelujen kehittämishanke vuosille 2007–2009
- Merja Heikkonen, järjestöjohtaja, Näkövammaisten Keskusliitto ry
- Matti Leskinen, varapuheenjohtaja, Savion kyläyhdistys ry
- Mika Väisänen, toiminnanjohtaja, Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry)
- Outi Mustonen, seutuverkostokehittäjä, Kuka vaikuttaa -hanke (työryhmän sihteeri)

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja kuntien yhteistyön vahvuuksia, mahdollisuuksia ja kehittämiskohteita kartoitettiin talvella 2009 *kahden Webropol -kyselyn* avulla. Toinen kysely suunnattiin Keski-Uudellamaalla toimiville sosiaali- ja terveysjärjestöille, toinen kuntien sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmille. Kuntakysely lähetettiin 43 toimijalle ja sen palautti 11 henkilöä, jolloin vastausprosentti oli 25,6. Järjestökysely toimitettiin 120 yhdistyksen edustajalle, joista 42 vastasi siihen (35 %). Matalista vastausprosentista huolimatta vastauksista saa yleiskuvan yhteistyön nykytilasta, tulevaisuudesta ja tarpeellisuudesta.

Molempien kyselyiden mukaan tiedottaminen puolin ja toisin monista asioista esim. eri toiminnoista, julkaisuista, avustuksista ja tilojen hakemisesta toimi vastaushetkellä korkeintaan kohtalaisesti. Myös KUUMA-seudun kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen välinen yhteistyö säännöllisessä vuoropuhelussa, yhteisten tilaisuuksien järjestämisessä, osallistumisessa yms. on kunta- ja järjestövastaajien mukaan kohtalaista tai melko huonoa.

Eroavaisuus kyselyissä tulee esiin siinä, että kun enemmistöllä kuntavastaajista on tarvetta jatkuvaan yhteistyöhön kuntien ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen kesken, on suurin osa järjestöjen edustajista valmiita joskus tapahtuvaan yhteistyöhön kuntien kanssa. Molempia tahoja tässä yhteistyössä kiinnostaa erityisesti yhteisöllisyyden edistäminen, sähköisten viestintätapojen hyödyntäminen tiedottamisessa sekä pysyvien osallistumiskäytäntöjen toteuttaminen KUUMA-organisaatiossa.

Lähes puolet kuntakyselyyn vastanneista on halukkaita tekemään toisinaan KUUMA-kuntien välistä yhteistyötä. Eniten ollaan kiinnostuneita avustusten hakemiskäytäntöjen ja myöntämisperusteiden yhtenäistämisestä. Joskus toteutettavan yhteistyöhön toisten jär-

jestöjen kanssa näkee tarpeellisena kaksi kolmasosaa yhdistyskyselyn vastaajista, vajaa viidesosan mukaan sitä olisi oltava jatkuvasti. Mielekkäimpinä yhteistyömuotoina pidetään sähköisten viestintätapojen hyödyntämistä, säännöllisten yhteistapaamisten järjestämistä ja vapaaehtoistoiminnan toteuttamista.

Kartoittamista seurasi sisältöjen tuottaminen *työskentelykierroksella* eli keväällä 2009 järjestetyissä kolmessa alueellisessa työpajassa ja yhdessä seudullisessa yhteistyöfoorumissa. Yhteensä kaikki neljä tilaisuutta kokosivat 73 osallistujaa. Järjestötoimijat edustivat 32 yhdistystä, kuntatoimijat 6 kuntaa sekä muut kiinnostuneet 4 eri tahoja. Työskentelykierroksella käsiteltiin ensinnäkin KUUMA-seudun kuntien ja järjestöjen yhteistyön osalta avustus-, tiedottamis- ja tila-asioita. Lisäksi mietittiin koulutuksen järjestämistä eri aiheista sekä muunlaista yhteistyötä. Toiseksi tilaisuuksissa muotoiltiin Keski-Uudellamaalla toimivien yhdistysten välisiä kumppanuuden muotoja kuten toiminnallista yhteistyötä, edunvalvonnan tehostamista, yhteisten koulutusten toteuttamista, sektorirajat ylittävää yhteistoimintaa jne. Kierroksella keskusteltiin myös sekä kuntien ja yhdistysten että järjestöjen keskinäisen yhteistyön mahdollisuuksista ja haasteista.

Innostavana taustamateriaalina työkaluille ovat toimineet *Yhteistä Hyvää – Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöstrategia 2015* ja *Jyväskylän kaupungin yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa – lähtökohtia ja linjauksia* -raportti. Yhteistä Hyvää on ensimmäinen maakunnallinen strategia, joka on laadittu kansalaisyhteiskunnan toimijoiden näkökulmasta. Siinä esitetään useita toimenpide-ehdotuksia sekä kuntien ja järjestöjen että yhdistysten keskinäiselle yhteistyölle. Jyväskylän kaupungin raportissa kuvataan seuraavia yhteistyötapoja: yhteiset organisaatiot, ostopalvelut ja maksusitoumukset, avustukset, yhteistoimintasopimukset sekä kolmannen sektorin toimintaedellytysten tukeminen.

Eri työskentelyvaiheiden pohjalta hanketyöntekijä laati työkalujen luonnoksen, joka lähetettiin lukuisille tahoille mm. kunnille, yhdistyksille sekä oppilaitoksille lausuntoa varten. Näin toimijoilla oli mahdollisuus antaa kommentteja ja kehittämissuhteita luonnokseen. Viimeistellyn version valmistelussa hyödynnettiin saatua palautetta.

LIITE 2. TYÖSKENTELEYKIERROKSEN OSALLISTUJATAHOT

NRO	TAHO	OSALLISTUJAMÄÄRÄ
	YHDISTYKSET	51 = 70 %
1.	Eläkeliiton Nurmijärven yhdistys ry	2
2.	Etelä-Suomen Syöpäyhdistys ry Keski-Uudenmaan osasto	2
3.	Järvenpään Seudun Diabetesyhdistys ry	1
4.	Järvenpään Seudun Invalidit ry	1
5.	Järvenpään Sydänyhdistys ry	2
6.	Järvenpään Terveyskasvatusseura ry	5
7.	Keravan Invalidit ry	1
8.	Keravan palvelutalosaatiö	1
9.	Keravan Suojakotiyhdistys ry	1
10.	Keski-Uudenmaan Aivohalvausyhdistys ry	2
11.	Keski-Uudenmaan Dementiayhdistys ry	3
12.	Keski-Uudenmaan erilaiset oppijat ry, Terttu-hanke	1
13.	Keski-Uudenmaan Hengitysyhdistys ry	2
14.	Keski-Uudenmaan Kuulonhuolto ry	1
15.	Keski-Uudenmaan mielenterveysseura ry	1
16.	Keski-Uudenmaan Omaishoitajat ja Läheiset ry	3
17.	Keski-Uudenmaan Sopimuskoti ry	1
18.	Keski-Uudenmaan Yhdistysverkosto ry	2
19.	Klaukkalan Eläkeläiset ry	1
20.	Mieli Maasta ry	2
21.	MLL Rajamäen yhdistys ry	1
22.	Mäntsälän Invalidit ry	2
23.	Mäntsälän Vapaaehtoistyön Tukiyhdistys ry	1
24.	Nurmijärven Eläkkeensaajat ry	1
25.	Nurmijärven Hengitysyhdistys ry	1
26.	Nurmijärven Invalidit ry	2
27.	Nurmijärven Sydänyhdistys ry	1
28.	Savion kyläyhdistys ry	1
29.	Setlementti Louhela	1
30.	Tuusulan Reuma ja Tules ry	2
31.	Tuusulan Seudun Mielenterveysyhdistys Tuumi ry	1
32.	Uudenmaan Sosiaaliturvayhdistys ry	2
	KUNNAT	16 = 22 %
1.	Järvenpään kaupunki	1
2.	Keravan kaupunki	1
3.	Mäntsälän kunta	4
4.	Nurmijärven kunta	8
5.	Pornaisten kunta	1
6.	Tuusulan kunta	1
	MUUT	6 = 8 %
1.	Humanistinen ammattikorkeakoulu HUMAK	1
2.	Järvenpään seurakunta	3
3.	KUUMA-seutu	1
4.	Zodiak, Uuden tanssin keskus	1

LIITE 3. KUUMA-KUNTIEN STRATEGIOISTA

Visio: Elinvoimainen kulttuurikaupunki

Järvenpään kaupungin tarkoituksena on turvata kaikille järvenpäälaisille ihmisarvoisen elämän perusedellytykset tiiviissä vuorovaikutuksessa asukkaiden, yhteisöjen ja muiden kuntien kanssa. (Järvenpään kaupunkistrategia 2010–2020, 2.)

Visio: Pieni suuri Kerava – metropolialueen kaupunki – asukkaitansa varten

Keravalaisten hyvinvointia luodaan kehittämällä elinympäristöä, jossa yhdistyvät hyvä arki, työ ja vapaa-aika. Keravalaisten hyvinvointiin panostetaan ennaltaehkäisyyn ja elämän hallinnan tukemisella. Kaupunki luo mahdollisuuksia yhteisölliselle toiminnalle sekä hyvän arjen eri osa-alueilla että monipuolisilla harrastus- ja liikuntamahdollisuuksilla. Uudistuminen perustuu myös hyvään yhteistyöhön kaupungin kannalta olennaisten toimijoiden kanssa (kunnat ja kuntayhtymät, valtion laitokset, koulutuslaitokset, yhdistykset, yritykset ym.). Sidosryhmät ja asiakkaat otetaan mukaan, kun kaupungin toimintoja kehitetään. (Keravan kaupungin strategia 2009–2012, 4–5.)

Visio: Luonnonläheinen Mäntsälä on mahdollisuuksien kunta asua ja yrittää toimivien liikenneyhteyksien varrella.

Kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistetään ennaltaehkäisyä ja yhteisöllisyyttä lisäämällä. Seurojen ja järjestöjen toimintaa tuetaan ja yhteistyötä lisätään. (Mäntsälän kunnan strategia vuosille 2009–2012, 2–5.)

Visio: Nurmijärvi – vastuullisten ihmisten elinvoimainen kunta pääkaupunkiseudulla

”Vastuullisten ihmisten” viestii, että palvelujen tuottamisessa korostetaan yksilön omavastuuta ja yhteisöllisyyttä sekä kunnan vastuullisuutta tehokkaasta toiminnasta. Ennaltaehkäisevyys ohjaa palvelutuotannon sisältöjä. Yhteisöllisyydellä voidaan luoda turvaverkkoja ja parantaa asukkaiden juurtumista. Lisäksi yhteisöllisyys liittyy keskeisesti mm. palvelujen tuottamiseen, yhteistyöhön 3. sektorin kanssa, julkisten tilojen monikäyttömahdollisuuksiin, asuinalueiden suunnitteluun ja kestäväen kehityksen periaatteiden toteuttamiseen. (Nurmijärven kunnan strategia 2005–2015, 8–18.)

Visio: Pornaisten kunta on:

- *Ahkerien, tyytyväisten ja menestyvien ihmisten maaseutumainen 5600 asukkaan kunta, jossa on vahva yhteisöllisyys ja omatoimisuus.* (Pornaisten kunnan strategia 2005–2008, 4.)

Visio: Tuusula on hallitusti kasvava, viihtyisä, perhearvoja tukeva ja turvallinen kunta Helsingin seudulla. Tuusulan kuntamaisema vesistöineen perustuu kehittyvien keskusten ja vireään maaseudun vuorovaikutukseen.

Kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistetään suunnitelmallisesti. Kunta on yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa niiden järjestäessä toimintaa asukkaille. Yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta korostetaan. (Tuusulan kuntastrategia 2009–2011, 1–7.)

LIITE 4. TEKSTIEHDOTUS KUNNAN AVUSTUSSIVUSTOLLE

X:n kunnassa/ kaupungissa toimiva rekisteröity yhdistys voi hakea vuosittain kunnan yleis- ja kohdeavustuksia. Kunta voi myöntää harkinnanvaraisesti avustuksia myös sellaisille järjestöille, joiden toiminta on luonteeltaan ylikunnallista tai toiminta perustuu kuntien rajat ylittävälle yhteistyölle.

KULTTUURIJÄRJESTÖT

Kulttuuritoimen avustuksia myönnetään ensisijaisesti kulttuuritoiminnan tarjoamiseen kuntalaisille, mutta seudullisiakin yhteishankkeita voidaan avustaa. Lähtökohtana on tukea esimerkiksi kulttuuritapahtuman tai -esityksen tuottamista, julkaisu- tai ohjaustoimintaa, kotiseututyötä ja paikallisen kulttuuriperinnön vahvistamista. Avustuksia haetaan erillisellä hakemuslomakkeella, jonka voi tulostaa ohesta tai jonka saa kulttuuritoimistosta. Hakemukset liitteineen tulee toimittaa osoitteeseen Kuntakatu 1, 00000 Kunta. Lisätietoja antaa: titteli + nimi- ja yhteystiedot, www-osoite.

LIIKUNTA- JA URHEILUJÄRJESTÖT

Liikuntatoimen avustuksia myönnetään paikallisen liikuntatoiminnan tukemiseen. Joissakin tapauksissa tuetaan ylikunnallista toimintaan liikunnan ja urheilun saralla. Avustuksia haetaan erillisellä hakemuslomakkeella, jonka voi tulostaa ohesta tai jonka saa liikuntatoimistosta. Hakemukset liitteineen tulee toimittaa osoitteeseen Valtuustokatu 2, 00000 Kunta. Lisätietoja antaa: titteli + nimi- ja yhteystiedot, www-osoite.

NUORISOJÄRJESTÖT

Nuorisotoimen avustuksia voi hakea nuorisoyhdistys tai nuoret itse järjestämäänsä toimintaan, joka kohdistuu lapsiin ja nuoriin paikkakunnalla X. Harkinnanvaraisesti avustuksia voidaan myöntää kuntien rajat ylittävälle yhteistoiminnalle. Avustuksia haetaan erillisellä hakemuslomakkeella, jonka voi tulostaa ohesta tai jonka saa nuorisotoimistosta. Hakemukset liitteineen tulee toimittaa osoitteeseen Hallituskatu 3, 00000 Kunta. Lisätietoja antaa: titteli + nimi- ja yhteystiedot, www-osoite.

SOSIAALI- JA TERVEYSALAN JÄRJESTÖT

Sosiaali- ja terveysalan avustuksia myönnetään kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä edistävään toimintaan. Poikkeustapauksissa avustusta voi saada useamman kunnan alueella tapahtuvaan toimintaan. Paino on ehkäisevässä, kuntouttavassa sekä tuettavassa toiminnassa. Avustuksia haetaan erillisellä hakemuslomakkeella, jonka voi tulostaa ohesta tai jonka saa sosiaali- ja terveysvirastosta. Hakemukset liitteineen tulee toimittaa osoitteeseen Salikatu 4, 00000 Kunta. Lisätietoja antaa: titteli + nimi- ja yhteystiedot, www-osoite.

HAKUAIKA

Kaikki hakemukset tarvittavine liitteineen toimitetaan pv.kk.vuosi klo x mennessä yllä mainittuihin osoitteisiin. Kohdeavustukset ovat haettavissa koko vuoden/ x kertaa vuodessa. Hakemukset tulee täyttää asianmukaisesti. Puutteelliset hakemukset jätetään käsittelemättä, jos täydennyspyynnöstä huolimatta niitä ei ole täydennetty.

LIITE 5. YHTEISTOIMINTASOPIMUKSEN MALLI

SOPIMUKSEN TEKIJÄT

- Kirjataan kaikki sopimuksen tekijätahot.
- Nimetään jokaiselta osapuolelta vastuuhenkilöt yhteystietoineen.
- Määritellään, mihin osapuolet sitoutuvat.

YHTEISTOIMINNAN SISÄLTÖ

- Selitetään yhteistoiminnan tarkoitus.
- Havainnollistetaan, mitä toiminta käsittää ja miten sitä toteutetaan.
- Määritellään toiminnan kohderyhmä.
- Kirjataan ylös tahot tai henkilöt, jotka vastaavat toteutuksesta.

VOIMAVARAT JA RAHOITUS

- Kuvataan toiminnan vaatima henkilöstö, tilat, välineet tms.
- Esitellään toiminnan rahoitus, eri tahojen mahdolliset rahoitusosuudet ja halutessa se, kuka vastaa ulkopuolisen rahoituksen hakemisesta.
- Kerrotaan, miten rahaliikenne hoidetaan (esim. määritellään tilityksistä vastaava taho ja rahaliikenteen kulku).

TOIMINNAN ARVIOINTI JA VALVONTA

- Kuvataan, miten yhteistoimintaa arvioidaan ja millaista materiaalia valvonnassa tarvitaan.
- Nimetään toiminnan valvonnasta huolehtiva työryhmä tai vastuuhenkilöt sekä esitellään kokoonpano ja kokoontumiskertojen tarve.
- Huomioidaan rahoittajan vaatimukset (raportointivelvollisuus yms.).

SOPIMUKSEN KESTO

- Ylöskirjataan sopimuksen voimassaoloaika.
- Kuvataan ehdot, milloin sopimus on mahdollista purkaa ja mikä on irtisanomisaika.

MUUT EHDOT

- Tuodaan esiin muut olennaiset edellytykset kuten vaikkapa vaatimus ulkopuolisesta rahoituksesta tai työpanoksesta.

ALLEKIRJOITUKSET

- Tulee olla kaikilta osapuolilta. Huomioitava, että järjestöjen osalta allekirjoittajilla on oltava virallinen nimenkirjoitusoikeus.

LIITE 6. EHDOTUS SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMEN AVUSTUSTEN MYÖNTÄMISPERUSTEISTA

Yleisavustuksia myönnetään varatun määrärahan puitteissa sosiaali- ja terveysjärjestöille ja muille yhdistyksille, joiden toiminta täydentää sosiaali- ja terveyspalveluita tai edistää yhteisöllisyyttä seuraavien periaatteiden mukaan:

- Avustukset kohdistetaan järjestöjen yleishyödyllistä, kansalaisten yhdessä tekemistä, vapaaehtoista ja hyvinvointia edistävään toimintaan.
- Toiminnan tulee palvella kansalaisia ja se tulee olla suunnitelmallista.
- Avustusta ei voida myöntää sellaiseen palveluntuottamiseen, josta on voimassa oleva ostopalvelusopimus kunnan kanssa.
- Avustus voidaan periä takaisin, jos se käytetään muuhun kuin haettuun tarkoitukseen tai jos sen käytölle asetettuja muita mahdollisia ehtoja ei noudateta.
- Avustuksen saaja on velvollinen antamaan kunnalle kaikki tarpeelliset tiedot avustushakemuksen käsittelyä, myöntämistä ja valvontaa varten.
- Jos avustuksen hakija on antanut virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja, hakemus on mahdollista hylätä tai myönnetty avustus voidaan vaatia palautettavaksi.
- Avustusten valvonnassa noudatetaan X:n kunnan valvonnasta antamia määräyksiä. Kunnalla on oikeus tarkistaa avustusta saavan yhdistyksen hallinto ja tilit siltä osin kuin avustuksen valvonta edellyttää.

Avustusten hakuaika päättyy pv.kk.vuosi klo x. Myöhästyneitä hakemuksia ei käsitellä.

Hakemuslomakkeeseen tulee liittää ohessa mainitut asiakirjat. Liitteiden toimittaminen on välttämätön edellytys sille, että hakemus käsitellään.

1. Täytetty avustushakemuslomake
2. Viimeinen hyväksytty tase, tuloslaskelma ja toimintakertomus tai kertomus toiminnasta (jos ei ole aiemmin toimitettu)
3. Vuoden X talous- ja toimintasuunnitelma sekä selvitys siitä, miltä muilta tahoilta järjestö hakee avustuksia
4. Yhdistyksen säännöt (jos edellisen vuoden hakemuksen yhteydessä on toimitettu säännöt eikä niissä ole sen jälkeen tapahtunut muutoksia, ei niitä tarvitse liittää hakemukseen)
5. Ajan tasalla oleva yhdistysrekisteriote tai muutosilmoitus

Hakemuksen lähettäminen ja lisätietoja:

Avustuslomake avustusperiaatteineen on tulostettavissa kunnan internetsivuilla [www-osoite](#) tai saatavilla paperisena kunnan sosiaali- ja terveysvirastosta. Hakemus allekirjoitetaan ja lähetetään liitteineen osoitteeseen Salikatu 4, 00000 Kunta. Avustuksia koskeviin kysymyksiin vastaa : titteli + nimi- ja yhteystiedot.